

УДК 159.942.925

Борисенко Валентина Модестівна

аспірант кафедри практичної психології Класичного приватного університету,
м. Запоріжжя

e-mail: kozarikk@mail.ru

ORCID <http://orcid.org/0000-0002-4221-3579>

**СТРУКТУРА ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: АНАЛІТИЧНИЙ
ОГЛЯД НАУКОВИХ ПІДХОДІВ**

В статті аналізуються підходи вчених до структури емоційної компетентності та виділених ними її компонентів; обґрунтовується структура і базові компоненти емоційної компетентності, зокрема, для фахівців соціономічного напрямку.

Ключові слова: компетентність, емоційна компетентність, структура емоційної компетентності, соціономічний напрям.

Постановка проблеми. Актуальність розв'язання проблеми розвитку емоційної компетентності фахівців соціономічного напрямку зумовлена численними проблемами у стосунках між співробітниками, керівником і співробітниками в процесі професійної діяльності у сфері «людина — людина», у зв'язку з тим, що людям бракує знань, умінь у спілкуванні і взаємодії на позитивній емоційній основі. Пошук способів посилення цього аспекту підготовки фахівців заявленого напрямку в процесі навчання у вищій школі потребує певного структурування даного процесу і виокремлення найважливіших компонентів, які необхідно сформувані у майбутніх фахівців соціономічного напрямку, що сприятиме мінімізації непорозумінь, які можуть мати місце у міжособистісному спілкуванні чи співпраці в процесі професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку емоційної компетентності фахівців соціономічного напрямку недостатньо досліджена як в теоретико-методологічному, так і в практичному аспектах, оскільки в процесі фахової підготовки студентів цій проблемі не приділяється належної уваги. Основна увага звертається на змістовну частину підготовки фахівців, хоча всім зрозуміло, яке важливе значення мають взаємостосунки між людьми, які суттєво впливають на продуктивність професійної діяльності.

Слід зазначити, що в останні десятиліття все більше уваги приділяється проблемі формування емоційної компетентності особистості у різних сферах діяльності, але кожним дослідником цей процес розглядається по-своєму.

Так, К. Саарні розглядає емоційну компетентність з точки зору загального розвитку особистості [14]; Д. Гоулман [5], Л. Коpecь [11] — як складову соціальної компетентності; Н. Дідик [7], І. Варій [3], Г. Андреева [1] та ін. — як особистісну якість; Т. Дуткевич і О. Савицька [7] — як моти-

вацію до професійної діяльності; І. Матійків [12] — як готовність і здатність людини гнучко управляти власними і чужими емоційними станами; Г. Юсупова [17] — як сукупність здібностей до саморегуляції і регуляції інтерперсональних стосунків; А. Гревцов [6], Н. Старостіна [15] емоційну компетентність розглядають, крім усього іншого, ще і як механізм захисту від маніпуляторів, які часто певний емоційний стан людини намагаються використати з вигодою для себе.

Виходячи з власного бачення місця емоційної компетентності в структурі особистісного розвитку людини, дослідниками пропонуються і основні компоненти структури емоційної компетентності особистості.

Слід відзначити, що сучасна фахова підготовка повинна мати у своєму арсеналі механізми цілеспрямованого розвитку емоційної компетентності фахівців, які б удосконалили їх практико-орієнтований процес професійної підготовки.

Мета статті — чітко структурувати процес розвитку емоційної компетентності студентів у період їх професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Поняття «структура емоційної компетентності» часто вживають як синонім поняття «структура емоційного інтелекту». Більш детальне дослідження феномена «емоційна компетентність» дозволяє зробити висновок про те, що вона має свої особливості і свою структуру, хоч і базується певним чином на сформованості емоційного інтелекту.

В контексті психології розвитку поняття «емоційна компетентність», наприклад, К. Саарні трактує як єдність трьох аспектів розвитку особистості: історія розвитку, ідентичність, соціокультурний характер, що формуються під впливом сім'ї, ровесників, школи, засобів масової інформації, соціальних умов, уявлень про вплив емоцій на різні соціальні зміни і взаємостосунки між людьми [14, 82].

У зв'язку з цим К. Саарні розглядає це поняття як сукупність здібностей чи вмінь, зокрема, таких, як: усвідомлення власних емоційних станів; здатність розрізняти емоції інших; здатність використовувати емоції і форми їх вираження, прийняті в даній культурі (чи субкультурі), а на більш зрілих стадіях засвоювати культурні сценарії і зв'язувати емоції із соціальними ролями; здатність симпатичного й емпатійного включення у переживання інших; здатність усвідомлювати те, що внутрішній емоційний стан не обов'язково відповідає зовнішньому вираженню як у самого індивіда, так і у інших, а на більш зрілих стадіях — здатність розуміти, як вираження власних емоцій впливає на інших, і враховувати це у власній поведінці; здатність справлятися зі своїми негативними переживаннями, використовуючи стратегії саморегуляції, які мінімізують інтенсивність або тривалість таких переживань (знімають тяжкість переживання); усвідомлення того, що структура або характер взаємовідносин великою мірою визначається тим, яким чином емоції виражаються у взаємовідносинах, безпосередністю, достовірністю прояву, емоційною взаємністю або симетрією у взаємостосунках; здатність бути емоційно адекватною людиною, тобто розуміти власні емоції, якими б унікальними або культурно детермінова-

ними вони не були, і відповідати власним уявленням про власний емоційний баланс [14, 81].

Досліджуючи проблему емоційної компетентності майбутніх фахівців (психологів), І. Войціх в структуру її розвитку включає п'ять основних компонентів: когнітивний, діяльнісний, особистісний, соціальний, мотиваційний [4, 56–57].

Когнітивний компонент емоційної компетентності, на її думку, передбачає: вивчення циклу дисциплін теоретичного і практичного спрямування і формування здатності використовувати у самостійній теоретичній підготовці і практичній діяльності.

Діяльнісний компонент емоційної компетентності цінний тим, що передбачає напрацювання умінь, навичок, необхідних для практичної діяльності у міжособистісних стосунках та прийнятті виважених рішень, що сприятиме їх мобільності у виконанні професійних функцій.

Особистісний компонент емоційної компетентності передбачає сукупність особистісних і професійно важливих якостей майбутнього фахівця, які впливають позитивно на здійснення ним професійної діяльності. Сюди відносяться особистісні якості та емоційна зрілість (на основі достатнього і високого рівня емоційного інтелекту), важливість якої доводять, зокрема, Н. Дідик [7, 223–237], М. Варій [3, 523–524], Г. Андреева [1, 52] та ін.

Соціальний компонент емоційної компетентності охоплює емпатію та соціальні навички, соціальний інтелект, соціальну компетентність, на яких наголошували і Д. Гоулман [5], Л. Копець [11] та ін.

Мотиваційний компонент емоційної компетентності передбачає сформовану позитивну мотивацію до профільної діяльності, прийняття інших і взаємодію з ними, орієнтованість на досягнення взаєморозуміння в процесі виконання професійних завдань, де базовою особистісною якістю виступає, як зазначають Т. Дуткевич і О. Савицька, діалогізм, тобто діалогічна готовність, безумовне прийняття іншого, особистісна рефлексія [8, 71].

Визначаючи емоційну компетентність як готовність і здатність людини гнучко управляти емоційними реакціями як власними, так і інших людей, адекватно до ситуацій і умов, що змінюються, І. Матійків в її структуру включила такі компоненти (критерії), як: життєва позиція; рівень суб'єктивного контролю; управління своїми емоціями; тип мислення; тип мотивації; рефлексивні уміння; самооцінку; комунікативний потенціал; тип поведінки.

Дані критерії необхідні, зокрема, фахівцям професій типу «людина — людина» (професії соціономічного напрямку) [12, 145–149]. Вона дає детальну характеристику двох рівнів сформованості емоційної компетентності: високий рівень (адаптивний полюс) і низький рівень (деадаптивний полюс).

Показниками високого рівня емоційної компетентності І. Матійків визначені такі: на внутрішньоособистісному рівні — автентичність (адекватні стосунки з собою, перебування у контакті зі своїми почуттями та бажаннями), відчуття щастя, задоволення життям; на міжособистісному — адаптивність як вміння знаходити баланс між власними цілями і намірами,

з одного боку, і зовнішніми умовами — з іншого; гармонійні стосунки з оточенням.

Низький рівень емоційної компетентності, на думку І. Матійків, зумовлює неконгруентність особистості (внутрішні конфлікти, відсутність контакту зі своїми почуттями та бажаннями, неадекватне самовираження); відсутність відчуття щастя, психологічного благополуччя; дезадаптацію у зовнішньому світі; дисгармонійні стосунки з довкіллям.

Г. Юсупова, досліджуючи структуру і вимірювання емоційної компетентності, розглядає її як сукупність здібностей, що розвиваються, до саморегуляції і регуляції інтерперсональних відносин на основі розуміння власних емоцій і емоцій оточуючих засобами саморегуляції взаємостосунків та емпатії [17]. На основі її власних висновків про структуру емоційного інтелекту було виділено чотири блоки компонентів: саморегуляція; регуляція взаємостосунків; рефлексія; емпатія.

Г. Юсупова згрупувала чотири блоки компонентів емоційної компетентності: поведінковий блок (саморегуляція плюс регуляція стосунків з іншими); когнітивний (рефлексія плюс емпатія); інтерперсональний блок (саморегуляція плюс рефлексія); інтраперсональний блок (регуляція стосунків з іншими плюс емпатія). За цією структурою базовими компонентами виявились такі: саморегуляція; регуляція взаємостосунків з іншими; рефлексія; емпатія.

Порівняльний аналіз чотирьох представлених структур вчених різних країн засвідчив, що сукупність компонентів, які вчені вважали головними (базовими) в структурі емоційної компетентності, відображає сутність цього конструкту, на думку кожного дослідника. Так, К. Саарні в структуру емоційної компетентності включає 8 компонентів, І. Войціх — 5, І. Матійків — 9, Г. Юсупова — 4. Разом з тим усі автори називають і однакові компоненти, на основі чого можна зробити висновок про те, що вони, дійсно, є базовими, якщо їх називають вчені різних країн, досліджуючи одне і те ж психологічне явище.

Спільними для усіх проаналізованих структур виявились компоненти, які відображають: регулювання людиною власних емоцій (саморегуляція емоцій); розпізнавання емоцій інших людей; емпатію; рефлексію. Ці загальновизнані компоненти ми взяли як базові у свою структуру емоційної компетентності, доповнивши її таким показником, як комунікативний потенціал (вербальне і невербальне вираження емоцій), враховуючи специфіку досліджуваної проблеми. Ми вважаємо, що саморегуляція емоцій, дійсно, є базовим компонентом, бо ним передбачається здатність особистості розуміти власні емоції. На підставі вищеозначеного здатність розуміти власні емоції нами віднесена до першого показника компонента «саморегуляція власних емоцій» в структурі емоційної компетентності.

Другим показником компонента «саморегуляція емоцій» нами визначена здатність виявляти причину виникнення емоцій, бо, не знаючи причини виникнення емоцій, неможливо адекватно її оцінити та відповідно діяти. Хвилювання перед іспитами у студентський період життя часто стає причиною проблем із саморегуляцією власних емоцій. Зокрема, Є. Ільїн за-

стерігав, що, наприклад, очікування, яке викликає надмірне хвилювання, може призвести до фізичних змін в організмі: захворювання, посивіння, втрата мовлення та ін., у зв'язку з чим необхідно серйозно ставитись до оволодіння студентами уміннями, пов'язаними з саморегуляцією емоцій в процесі їх професійної підготовки [10].

Третім показником саморегуляції емоцій нами визначено здатність оцінювати свій емоційний стан, тому що в залежності від оцінки свого емоційного стану людина робить висновок про те, як його проявляти в конкретній ситуації, і регулює силу цього прояву. Вміючи оцінювати свій емоційний стан у різних життєвих, навчальних, виробничих ситуаціях, як запевняє у своїх дослідженнях В. Зарицька [9, 83], людина розширює межі своїх можливостей ставитись до себе з гумором, з готовністю навчатись чомусь новому, вітати конструктивну критику і відгуки про себе, що сприяє нарощуванню рівня розуміння власних емоцій, напрацюванню досвіду спілкування і поведінки, адекватної конкретним ситуаціям.

Четвертим показником саморегуляції емоцій нами включено здатність позитивно сприймати оцінку своїх емоцій іншими, на яку вказує В. Зарицька [9, 87]. Разом з тим саморегуляції емоцій можна навчитися до такої міри, що це може перейти у звичку. Так, А. Грецов [6, 103] пропонує такий шлях розвитку здатності до саморегуляції емоцій, наприклад, у випадку маніпулятивного впливу: розпізнавання самого факту маніпулятивного впливу; збереження емоційного спокою; планомірне відстоювання своїх інтересів або прояв спокійної реакції на подію, ситуацію, незважаючи на емоції і поведінку маніпулятора. Так формується здатність до саморегуляції емоцій, а також здатність протистояти будь-яким негативним впливам. У професійній діяльності часто трапляються випадки, коли одні люди намагаються маніпулювати іншими. Захиститись від маніпулятора, як запевняє Н. Старостіна [16, 32–35], можна тільки у випадку, коли добре розумієш механізми маніпуляцій, бо саме розуміння їх є тим шляхом, який захистить людину від маніпулятора. Отже, компонент емоційної компетентності «саморегуляція емоцій» нами визначається як сукупність таких базових показників: здатність розуміти власні емоції; здатність визначати причини виникнення власних емоцій; здатність оцінювати свій емоційний стан; здатність позитивно сприймати оцінку своїх емоцій іншими людьми.

Другий компонент емоційної компетентності «розпізнавання і регуляція емоцій інших людей» передбачає розуміння особистістю емоцій іншої людини. Є. Ільїн стверджує, що розпізнаються емоції інших людей за певними ознаками, до яких в першу чергу відноситься мовлення, інтонації, міміка, жестикуляція, динаміка рухів [10]. Мовленнєвий діалог, на нашу думку, повинен супроводжуватися позитивними емоційно вираженими невербальними засобами, що посилює значущість словесного вираження емоцій і позитивно впливає на результативність спілкування і допомагає регулювати подальший поєв емоцій у співрозмовника. І Андреевою [2, 216–223] встановлено, що, зокрема, студенти з високим рівнем емоційного інтелекту в цілому здатні розуміти свої і чужі емоції і управляти ними,

завдяки здатності швидко встановлювати глибокі і тісні емоційні контакти з людьми, завдяки схильності сприймати природу людини в цілому як позитивну. Отже, зміст компонента емоційної компетентності «розпізнавання і регуляція емоцій інших людей» нами визначається за такими базовими показниками: здатність швидко встановлювати контакти з іншими людьми; здатність розпізнавати емоції інших за невербальними ознаками; здатність пояснювати емоції інших за допомогою мовлення; здатність позитивно впливати на емоції інших людей і регулювати їх прояв.

Третім базовим компонентом емоційної компетентності нами визначено емпатію, яка у словнику психолога-практика, зокрема, трактується як проникнення в переживання іншої людини, як емоційна чутливість до переживань іншої людини [15, 951–952], оскільки саме вона слугує спонукальною силою, спрямованою на надання допомоги тій людині, яка її потребує. Емпатію можна розглядати і як стресозахисний та адаптивний потенціал особистості, що сприяє підвищенню ефективності професійної діяльності [13, 43].

Проаналізувавши різні підходи вчених до тлумачення емпатії, розкриття її сутності і змісту параметрів, за якими можна визначати рівні прояву співчуття до іншої людини, нами у структуру емпатії як компонент емоційної компетентності включені такі базові показники, як: здатність прислухатися до переживань іншої людини з метою проникнення в переживання іншої людини; здатність відчувати переживання іншої людини; здатність до прийняття емоційного стану іншої людини як до власного; здатність створювати навколо іншої людини позитивний емоційний мікроклімат. Вибір саме цих показників, на наше глибоке переконання, дозволить виявити рівень розвитку емпатії у людини.

Четвертим компонентом емоційної компетентності нами виокремлено рефлексію як процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних станів (в тому числі і емоційних), з одного боку, і як механізм взаєморозуміння — осмислення суб'єктом того, якими засобами і чому він справив те чи інше враження на партнера по спілкуванню [15, 690]. Це означає, що рефлексія може означати здатність людини визначати, яку саме емоцію вона відчуває в даний момент. Але бувають ситуації, коли людина проявляє кілька емоцій, наприклад, здивування, страх і розчарування або ніяковіння, сором і відчай та ін. В такому випадку рефлексія означатиме здатність людини розпізнавати, з яких емоцій складається ця складна емоція, в якій послідовності і чому саме так вони проявляються, в якій мірі їх прояв треба регулювати і чи треба їх стримувати; усвідомлювати зміну інтенсивності прояву емоцій при переході від однієї емоції до іншої; здатність визначати мотив прояву.

Проаналізувавши погляди вчених стосовно включення в структуру емоційної компетентності такого компонента, як рефлексія, та показників, які мають суттєве значення для виявлення рівня розвитку досліджуваного феномена, нами виділені такі показники, як: здатність визначати, яку саме емоцію вона відчуває в даний час; здатність розпізнавати, з яких емоцій складається емоція, якщо вона складна; здатність визначати мотив

прояву тієї чи іншої емоції; здатність регулювати прояв емоцій та їх послідовність.

Аналіз структури емоційної компетентності сучасних зарубіжних та вітчизняних вчених та ті показники, за якими можна, на їх думку, виявляти рівні емоційної компетентності, дозволив нам розробити структуру емоційної компетентності з відповідними показниками, яка представлена на рисунку 1.

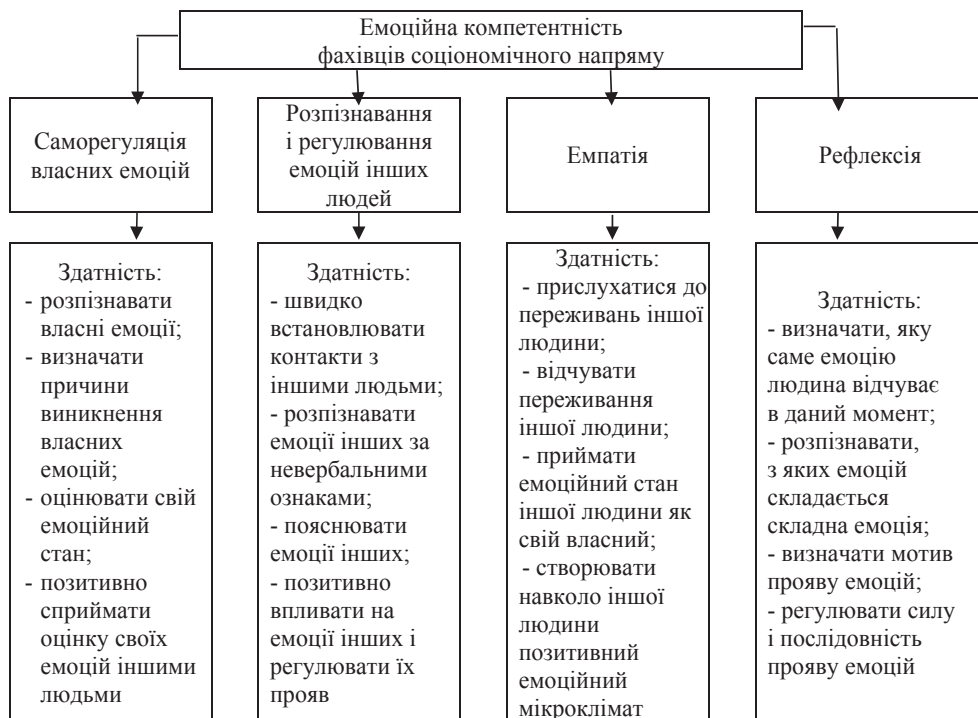

Рис. 1. Структура емоційної компетентності фахівців соціономічного напрямку (В. Борисенко)

Висновки. На основі аналізу наукової літератури, в якій розглядаються погляди вчених на структуру емоційної компетентності, компоненти, що до неї входять, показники, за яким можна виявити рівні її розвитку, ми дійшли таких висновків.

Єдиного підходу до визначення структури емоційної компетентності не існує, оскільки це складний феномен, з одного боку, а з іншого боку — кожний дослідник доводив правомірність пропонованої ним структури, виходячи з проблеми свого дослідження.

Встановлено, що, попри усі розбіжності у поглядах на структуру емоційної компетентності та її складових, є показники, які відображені у всіх структурах в тій чи іншій мірі. Серед них, зокрема, такі, як: саморегуляція власних емоцій; розпізнавання і регулювання емоцій інших людей;

емпатія, рефлексія. Виходячи з того, що дослідники різних країн і в різні часи включають в структуру емоційної компетентності одні і ті ж компоненти, є правомірним вважати їх базовими і включити в структуру емоційної компетентності у даному дослідженні.

Для кожного з виділених компонентів нами виокремлено по чотири базових показники, які в сукупності дають можливість визначити рівні розвитку кожного з них, а в сукупності засвідчать рівні розвитку емоційної компетентності в цілому.

Компонент «саморегуляція емоцій» включає такі показники: здатність розпізнавати власні емоції; здатність визначати причини виникнення власних емоцій; здатність оцінювати свій емоційний стан; здатність позитивно сприймати оцінку своїх емоцій іншими людьми.

Компонент «розпізнавання і регулювання емоцій інших людей» включає такі показники: здатність швидко встановлювати контакти з іншими людьми; здатність розпізнавати емоції інших за невербальними ознаками; здатність пояснювати емоції інших за допомогою мовлення; здатність позитивно впливати на емоції інших і регулювати їх прояв.

Компонент «емпатія» включає такі показники: здатність прислухатися до переживань іншої людини; здатність відчувати переживання іншої людини; здатність приймати емоційний стан іншої людини як свій власний; здатність створювати навколо іншої людини позитивний емоційний мікроклімат.

Компонент «рефлексія» включає такі показники: здатність визначати, яку саме емоцію людина відчуває в даний момент; здатність розпізнавати, з яких емоцій складається складна емоція; здатність визначати мотив прояву тієї чи іншої емоції; здатність регулювати прояв емоцій, їх силу і послідовність.

Література

1. Андреева И. Н. Эмоциональный интеллект: исследование феномена / И. Н. Андреева // Вопсы психологи. — 2006. — № 3. — С. 78–86.
2. Андреева И. Н. Взаимосвязь эмоционального интеллекта и тезауруса эмоциональных переживаний в юношеском возрасте / И. Н. Андреева // Психология и современное общество: взаимодействие как путь взаиморазвития : матер. Междунар. науч.-практ. конф. (28–29 апреля 2006 г., г. Санкт-Петербург). — СПб., 2006. — Ч. 1. — С. 17–21.
3. Варій М. Й. Загальна психологія: Підручник. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — С. 523–524.
4. Войціх І. В. Емоційна компетентність майбутніх психологів як педагогічне явище / І. В. Войціх. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету «Україна», 2013. — № 1 (7). — С. 54–58.
5. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д. Гоулман, Р. Бояцис, Э. Макки. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. — 301 с.
6. Грецов А. Тренинг уверенного поведения для старшеклассников и студентов / А. Грецов. — СПб. : Питер, 2008. — 192 с.
7. Дідик Н. М. Моделі розвитку особистісної зрілості майбутніх психологів у процесі їх професійної підготовки / Н. М. Дідик // Проблеми сучасної психології. — Випуск 11. — 2011. — С. 223–237.

8. Дуткевич Т. В. Практична психологія : Вступ до спеціальності / Т. В. Дуткевич, О. В. Савицька. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 256 с.
9. Зарицька В. В. Теоретико-методологічні основи розвитку емоційного інтелекту у контексті професійної підготовки: [Монографія] / В. В. Зарицька. — Запоріжжя: КПУ, 2010. — 304 с.
10. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. — СПб.: Питер, 2007. — 783 с.
11. Коpecь Л. В. Психологія особистості : Навч. посіб. — К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. — 458 с.
12. Матійків І. Емоційна компетентність як психологічний об'єкт виховання особистості майбутнього фахівця професій типу «людина — людина» / І. Матійків // Педагогіка і психологія професійної освіти, 2013. — № 2. — С. 144–153.
13. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномена, основні функції / Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига : [Монографія]. — К. : Вища шк., 2003. — 126 с.
14. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект як одна із форм множинності проявів інтелекту / Е. Л. Носенко // Вісник Дніпропетровського ун-ту. Серія: Педагогіка і психологія. — 1998. — Вип. 3. — С. 3–10.
15. Словарь психолога-практика / [сост. С. Ю. Головин]. — Мн. : Харвест, 2003. — 976 с.
16. Старостина Н. В. Мастер-класс по защите от манипуляторов, или Примерь корону на себя / Н. В. Старостина. — Ростов н/Д : Феникс, 2008. — 282 с.
17. Юсупова Г. В. Состав и измерение эмоциональной компетентности : дис. ... канд. психол. наук. — Казань, 2006. — 208 с.

References

1. Andreeva I. N. Emocionalniy intellekt: issledovanie fenomena [Emotional Intelligence: the Study of the Phenomenon] / I. N. Andreeva // Voposy psihologii. — 2006. — № 3. — S. 78–86. [in Russian].
2. Andreeva I. N. Vzaimosvyaz ehmocionalnogo intellekta i tezaurusa ehmocionalnyh perzhivaniy v yunosheskom vozraste [Interrelation of Emotional Intelligence and Thesaurus of Emotional Experiences in Adolescence] / I. N. Andreeva // Psihologiya i sovremennoe obschestvo: vzaimodejstvie kak put vzaimorazvitiya. Conf: mater. Mezhdunar. nauch prakt. konf. — [Psychology and Modern Society: Interaction as a Path of Mutual Development: Proceedings of the Conference Title]. (28–29 April 2006, Saint Petersburg). — SPb., 2006. — CH. 1. — S. 17–21. [in Russian].
3. Varij M. J. Zagalna psihologiya: Pidruchnik [General Psychology: Textbook] / K. : Tsentr uchbovoi literaturi [Centre of Educational Literature], 2007.
4. Vojcich I. V. Emocijna kompetentnist maibutnikh psikhologiv yak pedagogichne yavishche [Emotional competence of psychologists as a pedagogical phenomenon] / I. V. Vojcich. Zbirnik naukovih prac' Hmel'nic'kogo institutu social'nih tekhnologij universitetu «Ukraina». — Proceedings of Khmelnytsky Social Technologies Institute of the University «Ukraina», 2013. — № 1 (7). — S. 54–58. [in Ukrainian].
5. Goulman D. Emocionalnoe liderstvo: Iskusstvo upravleniya lyudmi na osnove ehmocional'nogo intellekta [Emotional Leadership: The Art of Managing People Based on Emotional Intelligence] / D. Goulman, R. Boyacis, E. Makki. — M.: Alpina Business Books, 2005. — 301 s. [in Russian].
6. Grecov A. Trening uverenogo povedeniya dlya starsheklassnikov i studentov [Training of Confident Behaviour for High School Students and Students] // A. Grecov. — SPb. : Piter, 2008. — 192 s. [in Russian].
7. Didik N. M. Modeli rozvitku osobistisnoy zrilosti majbutnikh psikhologiv u procesi ih profesyjnoi pidgotovki [Models of Personal Maturity of Future Psychologists in the Course of Their Training] / N. M. Didik // Problemi suchasnoy psikhologii. — Problems of Modern Psychology. № 11. — 2011. — S. 223–237. [in Ukrainian].
8. Dutkevich T. V. Praktichna psihologiya : Vstup do special'nosti [Practical Psychology: Introduction to speciality] / T. V. Dutkevich, O. V. Savic'ka. — K. : Centr uchbovoi literaturi — Centre of Educational Literature, 2010. — 256 s. [in Ukrainian]
9. Zarytska V. V. Teoretiko-metodologichni osnovi rozvitku emocijnogo intellekту u konteksti profesijnoi pidgotovki: [Monografiya] [Theoretical and Methodological Basis of Emotional

- Intelligence in the Context of Training] [monograph] / V. V. Zarytska. — Zaporozhye: CPU, 2010. — 304 p. [in Ukrainian].
10. Il'in E. P. Emocii i chuvstva [Emotions and Feelings] / E. P. Il'in. — SPb.: Piter, 2007. — 783 s. [in Russian].
 11. Kopec' L. V. Psihologiya osobistosti [Psychology of Personality]: Navch. Posib. — K. : Vid. dim «Kiyev-Mogilyanskka akademiya», 2008. — 458 s.
 12. Matijkiiv I. Emotsijna kompetentnist yak psihologichnij obyekt vihovannya osobistosti mabutnogo fakhivtsya profesiy tipu «lyudina-lyudina» [Emotional Competence as Psychological Training Facility Personality of Future Professional Occupations Such as «Human-Human»] / I. Matijkiiv // Pedagogika i psihologiya profesijnoj osviti — Pedagogy and Psychology of Professional Education, 2013. — № 2. — S. 144–153. [in Ukrainian]
 13. Nosenko E. L. Emocijnij intelekt: konceptualizaciya fenomenu, osnovni funktsiy [Emotional Intelligence: conceptualization of the phenomenon, the main function] / E. L. Nosenko, N. V. Kovriga : [Monograph]. — K. : Vishcha shk., 2003. — 126 s. [in Ukrainian].
 14. Nosenko E. L. Emocijnij intelekt yak odna iz form mnozhinnosti proyaviv intelektu [Emotional Intelligence as a Form of Intelligence Plurality of Displays] / E. L. Nosenko // Visnik Dnipropetrovs'kogo un-tu. Seriya: Pedagogika i psihologiya. — Bulletin of Dnipropetrovsk Univ. Series: Pedagogy and Psychology, 1998. — Vip. 3. — S. 3–10. [in Ukrainian].
 15. Slovar psihologa-praktika [Psychologist-Practice Dictionary]/ [sost. S. Y. Golovin]. — Mn. : Harvest, 2003. — 976 s. [in Russian].
 16. Starostina N. V. Master-klass po zashchite ot manipulyatorov, ili Primer koronu na sebya [Master class on Protection from Manipulators, or Try the Crown on Yourself] / N. V. Starostina. — Rostov n/D. : Feniks, 2008. — 282 s. [in Russian].
 17. Yusupova G. V. Sostav i izmerenie ehmocionalnoj kompetentnosti [Composition and Measurement of Emotional Competence] : dis. ... kand. psihol. nauk. — Kazan, 2006. — 208 s. [in Russian]. Phd in Psychology

Борисенко В. М.

аспирант кафедры практической психологии
Классического частного университета, г. Запорожье

**СТРУКТУРА ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ:
АНАЛИТИЧЕСКИЙ ОБЗОР НАУЧНЫХ ПОДХОДОВ**

Резюме

В статье анализируются подходы ученых относительно структуры эмоциональной компетентности и выделенных ими компонентов; обосновывается структура и базовые компоненты эмоциональной компетентности, в частности, для специалистов социологического направления.

Ключевые слова: компетентность, эмоциональная компетентность, структура, социологическое направление.

Borysenko V. M.

graduate student of practical psychology subdepartment of Classic Private University Zaporizhya (city)

THE STRUCTURE OF EMOTIONAL COMPETENCE: ANALYTICAL REVIEW OF THE SCIENTIFIC APPROACHES

Abstract

This article observes the different approaches of scientists to the structure of emotional competence, as all agree that before we talk about the development of emotional intelligence, it is necessary to allocate its basic components and indicators to judge the level of its development in humans. The subject of study is the structure of emotional intelligence of the individual. The subject of research is aimed on the analysis of scientific approaches to determining the structure of emotional competence of the individual. The goal is to determine the structure of emotional competence of students sociology direction. Methods are analysis of the scientific approach to the consideration of the structure of emotional competence; comparison of parameters included in these structures; study the specifics of emotional competence structures of students in sociology sphere. The article characterizes the approaches to the structure of emotional competence of scholars such as K. Saarni, I. Voytsih, I. Matiykiv, H. Yusupova. It was presented their structure. It was allocated the common characteristics and are taken as the base for determining the structure of emotional competence for its development of the students in sociology sphere. It was justified the choice of exact components and indicators for each component as essential for the development of the learning process of students in higher education and to construct the corresponding structure of the emotional competence of students in sociology sphere. It was concluded that a common approach to the definition of emotional competence of personality structure does not exist because of the complexity of this phenomenon. It was found that despite differences in approaches to the study of competence structure foreign and domestic scientists include components such as: self-regulation of emotions; recognition and control of other people's emotions, empathy, reflection, which we have incorporated into their structure and have identified for each component of the four key indicators, which together make it possible to judge the level of emotional competence the test categories of students.

Key words: competence, emotional competence, structure, sociology sphere.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2017